

Az adatok egyértelművé teszik, hogy a lakosság számarányának megállapításakor a „népszámlást” végző szervek azt a maguk javára kívánták fordítani, ugyanis a tényleges magyar lakosság számarányát kisebb mértékben tüntették fel, mint az valójában volt, másrészt a „szlávok” esetében rendkívül sok szlovákot, lengyelt és csehet tüntettek fel, amikor ilyenek elvétele, ha éltek eme megszállt részekben. A jugoszláv érdekeket figyelembe véve a statisztikát kedvező irányba változtatta a megszálló csapatok létszáma, valamint a nem számottevő, katonai missziót teljesítő angol, francia, olasz tisztek száma. A fentiek alapján az itt élő oroszok létszámának adatai azonban aligha kérdőjelezhetők meg, tekintettel a Szentlőrincen letelepedett orosz főúri családokra, akik a bolsevista forradalom elől menekülve elhagyták hazájukat, s az új SzHSz állam befogadta őket, a megszállt részekre irányítva. Nevezett járásban a bunyevác és sokác lakosság kimutatása minden realitástól mentes, ugyanis, nem éltek ezen a területen, hacsak nem elvétele. A román lakosság kimutatása vélhetően a roma lakosságra vonatkozhatott, ám ki tudja?! A cigány lakosságot külön tüntették fel. Pécs város esetében, a magyar lakosság számaránya kiemelt helyet foglal el, ugyanis 1919-re, a volt számottevő horvátok (bosnyákok) és németek a megszüntetett (1794) iskolarendszerük, valamint az egyházi szertartásokból kiszorított anyanyelvük következtében elmagyarosodtak. A zsidó lakosság számszerűsített adatai vélhetően nem túlzóak, valamint a vidéken élő német, szerb, horvát (az utóbbiaknál beleértve a sokácokat és bosnyákokat) nemzetiségiek száma sem. A német lakosság minél nagyobb arányszámának kimutatása pedig bele illett a koncepciózus elképzelésekbe. Hogy az összeírás nem mindig a legtisztább eszközökkel történt, az magától érthető, azonban arra a jugoszláv források nem adnak választ.

Frankovics György

Lobogó őrlángjaink a nyugati végeken

A Trianonban elszakított néprészeink közül az anyaországban a legkevesebb szó az örvidékiekről esik. „*Nem jellemző, hogy háború után az egyik vesztes fél megrabolja a másik vesztes felet, márpedig Burgenland megalakításával ez történt*” – mutatott rá nemrégiben egy magyarországi polgári napilapnak nyilatkozva Vas megye közgyűlésének az alelnöke, majd így folytatta: „*A kisebbségek asszimilálását talán nyugati szomszédunk végezte el a legsikeresebben. Mivel többnyire vegyes lakosságú településekről volt szó, nem is esett nehezükre, ugyanakkor érthető a magyarok önkéntes és szorgos beolvadása az elmúlt kilencven évben.*” De még vannak, e hányattatott sorsú vidéken és közösségekben olyanok, akik őrzik a nyelvünk és kultúránk lángjait, megpróbálván újját állni az előrehaladott beolvadásnak. Négy ilyen szolgálatot végző pedagógusról lesz szó a továbbiakban, az ő tevékenységükre szeretném ráirányítani a figyelmet.

Dr. Somogyi László a felvidéki Mátyusföldön fekvő Kismácsédon született 1937-ben, onnan telepítették át a szintén etnikai tisztogatás áldozatává vált magyarországi németek egyik falujába, Kisdorogra. A bonyhádi gimnázium érettségi előtt álló diákjaként, az 1956. évi forradalom leverése után emigrált családjával Ausztriába. 1968-ban testnevelés-földrajz szakos oklevelet szerzett, és nyugdíjazásáig a pinkafői technikumban, a felsőlövői, majd a felsőöri kétnyelvű gimnáziumban tanított testnevelést, földrajzot és magyart. A gráci egyetem föld- és néprajz szakán avatták doktorrá. Önálló kötetei „*A burgenlandi magyarok földrajzi szempontból*” (Graz, 1966), *Kismácséd falumonográfiája* (Kismácséd, 1997), valamint a „*Die burgenlandischen Magyaren*” és a „*A burgenlandi magyarság*” (Felsőlövő, 2000 és 2004). Ez utóbbi vaskos, nagy alakú, kemény kötésű könyv az örvidéki nemzetiségűnkre vonatkozó ismeretek eddigi legteljesebb foglalata, ezért bővebb taglalást is megérdemel. Alcíme szerint a történelem, a földrajz, a településforma, az etnikum, a társadalmi struktúra, valamint az előmagyar és a honfoglalás kori helyneveink bemutatására vállalkozik a VII. századtól napjainkig. A német és magyar nyelvű kötetet a Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája adta ki, amelyről még szövegek a későbbiekben.

A nagymonográfia egyfelől a szerző korábban említett doktori disszertációjára épül, amelyhez kapcsolódnak az egész Ausztria, sőt Bajorország és Baden-Württemberg területére is kiterjedő helynévkutatásai. Ez utóbbiak azért számítanak unikumnak, mert a mai Szlovéniától Csehorszáig, Szlovákiáig terjedő térség népvándorlás kori történetét, toponimiáját és településrendjét magyar szemszögből ilyen átfogóan és mélyrehatóan ölelte meg senki sem vizsgálta, következőképpen történetkutatásunk régi adósságát törleszti. Somogyi László kutatásai olyan tényeket és megalapozott feltevéseket, bizonyíté-

kokat sorakoztat fel, amelyek új megvilágításba helyezik Ausztria és Bajorország népvándorlás kori viszonyait.

Ilyen, korábban nem ismert vonatkozás, hogy a nagy valószínűséggel előmagyar *Unger, Hunger, Wenger, Ungar, Uher és Schützen (Lövd)* tagot tartalmazó helynevé településeken lakók már az avar korban a Keleti-Alpok őrt állói és vámszedői voltak. E településnevek a hágók mindkét oldali feljáratánál megtalálhatók. (Szám szerint Ausztriában csaknem száz, Bajorországban harminc, Svábföldön hét helynév eredeztethető előmagyar névből!) Szintén fontos felfedezés, hogy Géza fejedelmünk 983-ig Melk városában lévő vára körül a szerző csak az ómagyar nyelvből levezethető helyneveket talált. Következésképp az e településeken lakók a vár magyar elővédői lehettek. E falvakat még évszázadok múltán is Owatsteten (Tölgy), Achut (Ókút) és Ungarhof (Magyarudvar) néven emlegették a dokumentumok.

A könyv az avar, a székely, az onogur, a magyar, a kékkend, a kabar, a besenyő, a káliz és más honfoglaló népek elhelyezkedését és mozgását ismerteti 670-től, majd feltárja a magyar királyság nyugati vármegyéinek középkori, új- és legújabb kori történetét. A gyeplévé kutatva a régi magyarok hit- és mondavilágára, továbbá számos tudományág adataira támaszkodik.

Világossá teszi azt is, hogy Burgenland, mint osztrák tartomány létrejöttét semmilyen történelmi, földrajzi érv vagy előzmény nem indokolta, legfeljebb a német ajkú többség. A kötetből az is kiviláglik, hogy a helyi német polgárság jelentős része, a Szent Korona kötelékében kívánt maradni, csupán autonómiára törekedett. Bár 1918 decemberében, néhány órán át (!) létezett a szakadár németek által kikiáltott, Hienzenland köztársaság, 1921 októberétől pedig, a felsőöri székhelyű, magyar Lajtabánság, csupán a Sopron környéki (döntően német- és horvát ajkú) lakosság számára tették lehetővé, hogy népszavazás útján erősítse meg, miszerint továbbra is Magyarországhoz kíván tartozni. A többi terület elcsatolását többek között a Bécs és vidékének ellátását szolgáló élelmiszergazdasági szempontok nyomatékosították.

Az új osztrák tartomány a nevét nem a területén található sok vár, hanem Pozsony, Moson, Sopron és Vas vármegyék részei után kapta. Somogyi tanár úr leszögezi, hogy „a magyar közvélemény értetlenül és elkeseredetten fogadta, hogy a Szentkorona egyik ezeréves birtokára épp azok tették rá a kezüket, akikkel a magyarság századokon át közös birodalomban élt, ezzel a foglalók, a szlávok és a románok mellett, maguk is igyekeztek a koncból részesedni.”

Az átfogó mű elemzi az ott élő magyarság megfogyatkozásának az okait is, részletes településtörténeti vizsgálatok, a népességgel és a mezőgazdasággal kapcsolatos statisztikai adatok, táblázatok, térképek mutatják a negyven évvel ezelőtti és a XXI. századi állapotokat. A magyarlakta városok és falvak népességének megoszlását, a nyelvi, vallási, gazdasági jellemzőket, az interetnikus viszonyokat eddig senki nem tárta fel ilyen pontossággal és áttekinthetőséggel.

A kutató pedagógus szerint a magyarországi történelemszék nemigen foglalkoznak a nyugattal, mint múltunk helyszínével. A szóban forgó könyve – amely, mint említettem, német változatban is megjelent –, jobban érdekli a betelepült osztrákokat, mint az itteni magyarokat, mivel az előbbieket kíváncsiak a választott lakóhelyük történetére. Ám akinek elvették a történelmet és iskoláját – már pedig azon a tájon kilenc évtizede ez történik –, azaz múltját és jövőképét, az egyre nehezebben őrzi az azonosságát is. Somogyi László kötetét a szakszerűség és a hazaszeretet egyaránt áthatja, éppen ezért, az ott élő honfitársai mellett, az egyetemes magyarság is hálás lehet neki e nagyszabású szintézis megszületéséért.

Fia, *Somogyi Attila Tibor*, már az ausztriai Vorauban született 1968-ban. A felsőlövői gimnáziumban érettségizett, majd tiszti kiképzésben részesült az osztrák hadseregben. Magyar-német katonai tolmács vizsgája után 1993-ban a Bécsi Egyetemen testnevelés, földrajz, gazdaságtan és magyar szakos oklevelet szerzett. Azóta megszakítás nélkül a Felsőöri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium tanára. Tizenöt éve áll a felsőlövői székhelyű Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája élén.

Tevékenysége jó példa arra, hogy miképpen ismerhető fel a tennivaló a megmaradásért egy látszólag már önfeladói közösségben, hogyan rendelhető a felismert cél mellé a megfelelő eszközök, cselekvési formák, végül pedig, hogy vezethet egy ilyen tudatosan választott út az egyetemes magyar vérkeringésbe való bekapcsolódáshoz.

„Mikor 1993-ban elkezdtem tanári pályámat (...), megismerkedtem a burgenlandi magyarság minden generációjával. Felismertem, ha meg akarjuk tartani ezt a csodálatos magyar kultúrát, gyorsan tevékenykedniünk kell. Szabadidőmet is azzal töltöttem, hogy ezért a népcsoportért tevékenykedtem. Az alsőlövői 'Virgonc' néptáncsoportban táncoltam, és a 'Felsőöri Református Ifjúsági Olvasókör' színjátszó csoportjában is játszottam. Sok tapasztalatot gyűjtöttem, ami megengedte, hogy teljes képet kapjak a

nép csoport állapotáról. Különösen feltűnt, hogy a 'tisztá' magyar családokban is alig használják már a magyar nyelvet (...) népfőiskolánk vezetésére összpontosítottam erőmet – olvashatjuk egy írásában.

A Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája 1990-ben alakult, a tartományi népfőiskolák tagszervezeteként. Miután megnőtt a határnyitás óta a magyar nyelv iránti érdeklődés, iskolán kívüli, ún. felnőttképzési programot kínálnak, elsősorban az ott élő magyaroknak, anyanyelvükön. A sokrétű szolgáltatásaik között képzési tanácsadás szerepel a magyar nyelvű továbbtanulási lehetőségekről Ausztriában, Magyarországon, sőt más határon túli területeink intézményeiben is. Magyar nyelv tanfolyamokat szerveznek kezdő és haladó fokon, magyar- és idegen ajkúaknak, akkreditált nyelvvizsgahelyként is működnek.

A népfőiskola a burgenlandi és egyetemes magyar népművészet témaköréhez kapcsolódóan népzenei, néptánc-, képzőművészeti és más programokat, tanulmányi kirándulásokat szintén szervez. A szervezet nagy súlyt kíván helyezni az ifjúsági munkára, így a magyar polgári kormány által létrehozott Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK) tagja lett 2000-ben. Somogyi Attila, mint az öshonos ausztriai magyarság régiós képviselője, a 10 éves évforduló alkalmából miniszteri elismerő oklevélben részesült Budapesten. A MIK mellett megalakult Magyar Fiatalok Határok Nélkül (MFHN) Alapítvány tiszteletbeli kurátori teendőit is ellátja. Az alapítvány feladatának tartja a három nagy régió – Magyarország, a Kárpát-medence és a Nyugat – magyarságát összefogni azáltal, hogy a rendezvényeivel fórumot teremt a világban szétszóródott magyar ifjúság ismerkedésére, kapcsolattartására. 2006-ban a népfőiskola Felsőöbört megrendezte a XV. Magyar Ifjúsági Konferenciát. A burgenlandi magyarság képviselőjét az Ausztriai Szövetségi Ifjúsági Tanácsban is ellátja.

A BMNF 2002 óta évente nyári szabadegyetemre hívja Őrszigetre a Kárpát-medence minden régiójából érkezett csoportokat, hogy az örvidéki és a többi elszakított terület magyarságának az együvé tartozását tudatosítsák. A népfőiskola „Őri Banda” nevű hagyományörző csoportját is Somogyi Attila alakította meg, s vezeti a mai napig. A cíteragyuútes a burgenlandi magyar népdal- és néptánc-tradíciók ápolását tűzte ki célul. A szabadegyetemhez hasonlóan évente egyhetes népzenei tábor és Burgenlandi Magyar Táncház-találkozó is szervez a felnőttoktatási intézmény. A kancellária mellett működő Ausztriai Magyarok Népcsoporttanácsában 2004-től Somogyi Attila az örvidéki nemzetrésznk egyik képviselője, a Kárpát-medencei Magyar Képviselek Fórumának (KMKF) munkájában is rendszeresen részt vesz.

Somogyi Attila tisztán látja, hogy *„az osztrák kisebbségpolitika a második világháború óta, egyes kivételektől eltekintve, mindig is egy aktív beolvasztási politika volt (lásd például a karintiai és a burgenlandi helységtáblák kérdését és a magyar, mint hivatalos nyelv bevezetését stb.). Nemcsak a magyar származású helyi politikusaink, hanem még a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület néhány vezetője sem adta tovább magyar anyanyelvét saját gyermekeinek. Ilyen 'példaképekkel' nem szabad csodálkozni, hogy rosszul állunk.*” A MIK 2009. évi, kovácspataki tanácskozásán elhangzott régiós beszámolójában, pedig arról szól, hogy a burgenlandi kisebbségi iskolatörvény *„biztosítja, hogy egy 5 fős csoportnak is megvalósítható az anyanyelven történő oktatás, külön német órák mellett. Eddig sajnos sehol sem vették igénybe ezt a jó lehetőséget. Mi is azon dolgozunk, hogy a képzési tanácsadásunkon tájékozottassuk a szülőket az előnyökről, de sajnos sokan attól félnek, hogy nem tanulnak meg rendszeresen németül a gyerekek, és ezért hátrányba kerülnek. Azért népszerűbb a kétnyelvű tanítás – oda viszont sok németajkú is jelentkezik, ez viszont az anyanyelv használatát sokszor korlátozza.*” Milyen ismerős szülői attitűd és gondok ezek az egész Kárpát-medencében!

Nos, a Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája nemcsak a beszélt, hanem a zenei anyanyelv továbbadásának a fontosságát is felismerte. Az örvidéki magyar népzene újjáélesztésének az érdekében először is számba vették a lakóterületükön végzett korábbi etnomuzikológiai gyűjtéseket: elsősorban *Kertész Gyula* 1957/58. évi, továbbá *Barsi Ernő* 1977., 1983. és 1985. évi gyűjtéseit. A Magyar Rádió „Énekeljünk együtt!” sorozatának a mintájára, egy évig, heti 10 perces népzenei műsort készített Somogyi Attila és testvére, László az egyetemes és helyi magyar népdalkincs népszerűsítése céljából, egy tartományi rádió számára. Az örvidéki gyűjtésekre építve két CD-t is kiadtak („Burgenlandi magyar népzene 1–2.”) 2002 és 2005 évben, továbbá „Kivilágos kivraddig...” címmel magyar népzenei tankönyvet és dallamgyűjteményt 2007-ben. A *Földesi János, Földesi Jánosné és Somogyi Attila Tibor* társszerzőségével jegyzett kötet nem titkolt célja, hogy széles körben terjessze, élővé tegye a táj népzenei kincsét, a pedagógusok és csoportvezetők olyan anyagot kapjanak kézhez, amivel az ottani hagyományos kultúrát újjáéleszthetik, továbbadhatják. Minden olyan örvidéki óvodába, iskolába eljuttatták a kiadványaikat, amelyben van magyar nyelvű oktatás. Remélik, hogy olyan lelkes pedagógusokra talál-

nak, akik használják, tanítanak belőle, és meg tudják szeretetni a népzénet, a tánc és a gyermekjátékok segítségével, s a zene által a nyelvet is.

A népfőiskola a burgenlandi magyar zenehagyományokról tudományos szimpóziumot is tartott, helyi adatközlőktől folyamatosan gyűjt anyagot, együttműködik a bécsi és a budapesti zenetudományi intézettel. A kiadványokkal elérték, hogy az anyaországban és Ausztriában tudomást vegyenek arról, hogy létezik őrvideki népzene, sőt a kutatók, néprajzosok figyelme is a tájegység felé fordult. A könyvbemutatókon tapasztalta Somogyi Attila, hogy „*az idősebb generáció szívében lángra lobbant valami, hiszen ők még a családjukban énekeltek, hallották mulatni az öregeket, ismerik a dalok nagy részét. Fitalokat azonban alig-alig láttunk a közönség sorai között. Mi lesz a fiatalokkal? Minden területen fontos ez szerintem Európában, hiszen az a fiatal, aki nincs tisztában ősei kultúrájával, elveszti a lába alól a talajt, mindenre rávehető, nincs más élvezet a számára, csak az, ami pénzzel megszerezhető. Ők lemaradtak a mi népzenei Noé bárkáinkról, és elvesznek a világot elborító hulladékengerben.*”

A Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája mindenestre teszi a dolgát, nem is eredménytelenül. 2003-ban elnyerte az Európa Tanács és az osztrák Oktatási Minisztérium „Europasiegel” díját, a minden korosztály számára kidolgozott „magyar plusz” nyelvoktató projektumával. 2008-ban szintén az osztrák oktatási tárca Felnőttképzési Állami Díjat adományozott az egyesületnek. Az idén húszesztendős népfőiskola nagyszabású ünneppsorozattal emlékezik meg a jubileumról. Meghatározó személyisége, Somogyi Attila pedagógusként és művelődésszervezőként a népcsoport „lámpása”, aki dacol a többségi beolvasztó törekvésekkel és a globalizáció árjával, aktív formálója a közössége önazonosságának. Saját szavával élve: „*nem a hamvakat őrizzük, hanem a tüzet adjuk tovább a következő nemzedéknek.*”

Somogyiékhoz hasonlóan, az Őrvideken, Tarcsafürdőn él *dr. Radics Jenőné Kovács Éva* tanárnő. Elemi iskoláit Dunapentelén végezte, majd az Angolkisasszonyok budapesti Sancta Maria Leánygimnáziumában érettségizett 1945-ben. Öt év múlva vette át magyar-német szakos középiskolai tanári oklevelét a Pázmány Péter (később: Eötvös Loránd) Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. 1950–1954 között iparitanuló-iskolákban oktatott magyart, természettudományos és társadalmi ismereteket, matematikát, valamint alkotmánytant. Ezután huszonnyolc esztendeig, az 1982. évi nyugdíjazásáig az óbudai Arpád Gimnázium tanított. Életének szerves részét jelentette, hogy a TIT-ben és más helyszíneken magyar irodalmi előadásokat tartson, valamint német nyelvtanfolyamokon is továbbadja tudását.

Óbudai tevékenységének állomásai az olyan szervezőmunkák, mint az iskolai könyvtár és irodalmi szakkör vezetése, a Szép magyar beszéd verseny és színdarabok rendezése – az utóbbiak eredményességét több neves tanítvány, például Sinkó László vagy Szádvári Gabriella neve fémjelzi. Az irodalmi szakkör a magyar szellemi élet kiválóságaival való találkozást tette lehetővé, így a meghívására tette tiszteletét a gimnáziumban Csoóri Sándor, Sánta Ferenc, Fodor András, Weöres Sándor és Károlyi Amy, Czine Mihály, Sinkovits Imre, Bánffy György vagy Grétsy László.

1984-ben leányával, unokáival Ausztriába telepedett, és igen sokat tett ottani nemzetrezsünk magyarságtudatának az ébren tartásáért. Éva asszony azóta eltelt évtizedeinek a munkásságát, nagy hatású előadások fémjelzik a történelmünk sorsfordulóiról – az 1848/49. meg az 1956. évi forradalomról és szabadságharcról –, literatúránk nagyjairól: Balassiról, Csokonairól, Berzsenyiről, Kazinczyról, Petőfiről, Aranyról, Babitsról, Kosztolányiról, Illyésről, az erdélyi Lászlóffy Aladárról és Szilágyi Istvánról vagy az osztrákokkal közös históriáink részét jelentő Wimmer Ágostonról. Az alsóöri Magyar Média- és Információs Központ, a bécsi Bornemisza Péter Társaság (a Magyar Írószövetség ausztriai tagozata), a felsőlövői Hianz Központ és a gráci Akadémikus Kör közönségét gyakran ragadta magával az elhivatott beszédei, ismeretterjesztő szereplései. Talán hozzá sem kell tennem, hogy az előadások, publikációk döntő hányadát szeretetből, ellenszolgáltatás nélkül végezte.

A Bécsi Napló idei január-februári száma tudósít a felsőöri Kontaktzentrumban, az előző Advent idején lezajlott 40. betlehemes játékokról. „Kicsi Jézus, ugye tudsz magyarul?” – idézi a cikk az esemény „lelkét”, dr. Radicsné Éva nénit, aki így válaszolta meg a saját kérdését: „Bennünk a magyar szó elhalkult, de azért igyekszünk nagyapáink nyelvét szépen ejteni”. Dr. Radics Jenőné kulturális, irodalmi témájú írásait a Hítel, a Demokrata, az Új Ember, a Vas Népe, a Bécsi Napló, a Másokért Együtt (a bécsi evangélikus Magyar Lelkigondozó Szolgálat lapja), a felsőöri Őrség és az Őrvidéki Hírek, továbbá az erdélyi Helikon és a Háromszék közölte. A magyar kulturális minisztérium három ízben ismerte el díjjal az anyanyelvű pályamunkáit, amelyeket a pályázatok kötetében is közzétett, de az Anyanyelvpolók Szövetsége és a Honismereti Szövetség közös pályázatán is kétszer ért el előkelő helyezést. Tarlós István, Óbuda polgármestereként 1997-ben Karádi-díjat adományozott neki a kerületben kifejtett, több évtizedes pedagógiai munkájáért.

Említettem, hogy a tanárno behatóan foglalkozott Gottlieb August Wimmer – magyar szövegkört nyezetben: *Wimmer Ágoston* – evangélikus lelkész életművével. Róla tudni kell, hogy nem csupán felvirágoztatta Felsőölvő német és magyar nyelvű iskolakultúráját, de német ajkú létre, a '48-as forradalom kitörésekor a helyi nemzetörség élére is állt, ami egyébként a hazai német polgárság korabeli hungarus-tudatát tekintve, nem volt egyedülálló. Ma fagyos csend övezi az alakját Burgenlandban – dr. Radics Jenőné úttörőként igyekszik beemelni a köztudatba. Az erkölcsiében, műveltségében palléroztalan nép felemelésére Wimmer egyházi tanítóképzőt, internátust és gimnáziumot alapított, s épített hivatással. Magyar, német és tót nyelven tankönyveket, tudományos műveket írt. Még jóval a forradalom előtt, az országban másodikként kieszközölte – az örökválság alapján – az ott élők számára a jobbgy-felzabeditást. 1848 tavaszán részt vett az országgyűlést előkészítő választmány munkájában. Kossuth munkatársaként és barátjaként népfőlkormánybiztos volt, a kormányzó megbízásából bibliák között Londonból fegyvert hozott be az országba, de a Kossuth-bankók nyomásának céljából prést is vásárolt.

Miután az élére állt a Jellasics rabló szabadcsapatait a térségből visszaverő nemzetőröknek, majd megtagadta a bevonuló Windischgrätz-cel való együttműködést, Wimmer Ágostonnak el kellett menekülnie az országból. A magyar emigráció tagjaként együttműködött Kossuthal, de élénk kapcsolatokat ápolt Teleki László gróffal, Klapka Györggyel és Pulszky Ferencsel is Nyugat-Európában meg Amerikában. Bár Brémában töltötte élete utolsó másfél évtizedét, sosem szakította meg a kapcsolatot a felsőölvői gyülekezettel és településsel, amely ma már emléktáblával, hársfával, szoborral, alapítvánnyal figyelmezteti az utókorot az egykor ott szolgált pásztorára.

A bajor szülőktől származó Wimmer magyar patriotizmusának magyarázatát a kutató pedagógus a következőképp foglalta össze: „Az evangélikus egyház bensőséges hangulatú intézményeiben élve feltehető, hogy már gyermekként vonzódni kezdett népünkhöz. Testi jólétéről magyarok gondoskodtak, szellemének kibontakozását a színvonalas magyarországi iskolák tették lehetővé. Élete egy része a reformkor légkörében telik el. A program, hogy egy nemzetet kell kiemelni a 'mély süllyedésből'. Őt is megbabonázta. A 'hass, alkoss, gyarapíts eszmevilága, a pozsonyi országgyűlések hangulata sokakat buzdított tevékeny hazaszeretetre. Wimmer is a tevékeny hazafiak közé tartozott, s amikor veszély fenyegette a felemelkedés, a szabadság ügyét, szívvel-lélekkel azok mellé állt, azokat támogatta, akik a magyar vívmányok fegyveres védelmére is készen álltak.”

Dr. Radics Jenőné Kovács Éva korát meghazudtoló energiával végzi missziós munkáját. A még magyar többségű Alsóörsön nagyon sok, anyanyelvű iskolát nem végzett ember lelkében kísérli meg pótolni a magyar kultúra terén meglévő hiányosságokat: előadásokat tart, műsorokat állít össze és tanít be március tizenötödike meg október huszonharmadika alkalmából. Az idén például a magyar papok szerepéről szölt ünnepi szövekként – később majd kiderül, miért is olyan időszerű ez ott manapság –, és készítette föl a szereplőket, versmondókat. Minden tisztelet és megbecsülés megilleti Éva nénit – mindenki így szólítja – a többszörösen hátrányos helyzetű örvidéki magyarság körében kifejtett, csaknem három évtizedes, magyarságmegtartó tevékenységéért. Miután sohasem szünetelt meg az egyetemes magyar ügyek résztvevője lenni, a Lakitelki Találkozó 20. évfordulója alkalmából emléklappal ismerték el a közéleti bátorságát, az áldozatos munkáját, a közös dolgainkhoz: a magyar megújuláshoz és a megmaradás szent ügyéhez való hűségét.

Leánya, dr. Radics Éva, a zenepedagógia és a zenetudomány területén öregbítette a nemzetünk hírnevét Ausztriában és a Kárpát-haza más régióiban. 1952-ben született Budapesten. Az Árpád Gimnáziumban érettségizett 1970-ben, majd a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola zeneszerzés szakára járt. 1971 és 1976 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hallgatója, ahol középiskolai énektanári,

Az „Őri Banda”

karvezetői diplomát szerzett, és vendéghallgatója volt a zenetudományi tanszoknak. A szakma olyan tekintélyeinek lehetett a tanítványa, mint Vásárhelyi Zoltán, Szokolay Sándor, Szőnyi Erzsébet vagy Szabolcsi Bence. 1979-ig egykori középiskolájában, utána négy esztendeig a szombathelyi tanárképző főiskolán tanított. 1983 óta folyamatosan a gráci Zeneművészeti Egyetemen zenepedagógiát, zeneelméletet, szolfézt és karvezetést tanít, s megszerezte az egyházzenei és zenetudományi diplomát is.

A professzor asszony sokoldalú tevékenységét még felsorolni sem könnyű. Karnagyi keze nyomát az Óbudai Gimnázium, a szombathelyi Tanárképző Főiskola, a gráci zeneművészeti egyetem felsőlövői kihelyezett tagozatának vegyes karai, továbbá számos gyermek- és felnőtt kórus őrzi az Őrvidéken (Alsó- és Felsőőrön, Felsőlövön és Tarcsafürdön). Szokolay Sándor: *Am heiligen Pfingstfest* című korálfantáziájának a bemutató karmestere volt 2003-ban, *Audite haec!* című kóruskompozícióját négy éve mutatták be a finn fővárosban. Hangversenyeket, előadásokat tartott nemcsak Ausztriában és Magyarországon, hanem Erdélyben, a Felvidéken, a Délvidéken és Németországban is.

Zenei zsűrik tagjaként adta át a tudását itthon és határon túli magyar versenyeken, négy német nyelvű egyetemi jegyzetet, három magyar népdalgyűjteményt adott ki Ausztriában, emellett négy saját zenei, zenetudományi kötete jelent meg magyarországi kiadóknál. Szakmai, kulturális és közéleti írásainak se szeri, se száma Magyarországon, Ausztriában, Erdélyben, a Délvidéken, a Felvidéken. A Bécsi Napló szerkesztő bizottsági tagja 2003 óta, a Bornemisza Péter Társaságnak pedig a kulturális vezetője volt 1989-2005 között, döntően Szépfalusi István nagytiszteletű úr munkatársaként. Radics Éva hét éve a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének, valamint a Burgenlandi Zeneszerzők és Előadóművészek Egyesületének is a tagja. A magyar polgári kormány 2000-ben „*Pro Cultura Hungarica*” emléklappal tüntette ki, a következő évben pedig Cambridge-ben „*Outstanding Musicians of the 20th Century*” emlékérmeket adományoztak neki.

Mivel a Kodály-módszer legismertebb szakembere Ausztriában, nem csoda, hogy Bartók, Szokolay, Ligeti és Takács mellett Kodályról is közzétett több cikket, tanulmányt. Doktori disszertációját ez év januárjában védte meg Grácban a 103 éves kort megért ausztriai magyar zeneszerző, Takács Jenő munkásságáról. Radics Éva 1998-ban megjelent daloskönyvének az indítékairól a következőket olvashatjuk: „*A felsőri Római Katolikus Egyházközség megbízására állítottam össze a Magyar Daloskönyvet.*

A munka lendületében hatalmas anyagot gyűjtöttem össze, melynek most csak egy részét közlöm. Válogatás közben Kodály Zoltán minden értékes dalra vonatkoztatható idézetét tartottam szem előtt: ... az ékszer is holt kincs a láda fenekén, életet akkor kap, ha viselik: a népdal is mennél többeké lesz, annál nagyobb lesz világitó és melegítő ereje." Összeállítás során az ökömené szellemében, protestáns énekeskönyvek anyagából is válogatott. Hitvallása szerint „aki szépen énekel, az kétszeresen imádkozik.”

Dr. Radics Éva több cikkét a *Honismeret* is közölte. A bécsi Bornemisza Péter Társaság 1996. évi konferenciájáról írott tudósításából a saját ars poeticája is kicsendül: „Az, hogy Ausztriában élünk, nem szabad, hogy azt jelentse, hogy 'sehova se tartozókká' váltunk, hogy múltunkat, gyökereinket, nemzeti hagyományainkat ne ápolnánk tovább (...) A népnek, amelynek nincs múltja: jövője is halovány. Ha nem is élünk édes hazánkban, 'fényle derülésén' munkálkodva mindnyájan hívva vagyunk (...) A magyarság vállalás kérdése is. – S van valami, amit népünk a nagy csatavesztések közepette is megőrzött: van ősi kultúránk, vannak dalaink, táncaink, művészetünk, kézimunkáink, korongjaink, faragványaink, régi erkölcségeinket őrző szép szokásaink, hagyományaink. Ezeket tovább védeni, utódainknak sértetlenül átadni valamennyiünk feladata.

Létezésünket hirdetni, helyünket követelni a 'népek hazája, nagyvilág'-ban nemcsak jogunk, de kötelességünk is, hogy sajátos magyar kultúránkkal Európát s az egész világot gazdagítsuk. Célunk nem lehet a hig modernkedés, a mások felszínességének szolgáló utánzása. Mi nem akarunk szürkén beolvadni a népek tengerébe, hanem önmagunkat akarjuk ajándékozni az emberiség javára. Tudjuk, hogy akkor leszünk jó európai, sőt világpolgárok, ha jó magyarok vagyunk.” (Magyarnak megmaradni – határoktól függetlenül. *Honismeret* 1997. 2. sz.) Ezek után talán az sem meglepő, hogy Radics Éva egyik leánya, dr. Kovács Gyöngyi Helsinkiben, a svéd kisebbség közgazdasági egyetemén a humanitárius logisztika tanszékvezető egyetemi tanára.

A küldetésstudatos professzor asszony az e dolgozathoz való anyaggyűjtés közben hívta fel a figyelmet arra, hogy Felsőőrött „misháború” zajlik, vagyis a német pap meg akarja szüntetni a magyar misét a katolikus templomban. Mint a Magyar Nemzet hétfői magazinjának ez év február végén indult, háromrészes riportorozatából (Margittai Gábor: Kik vagytok ti, gyeptűörök? – A burgenlandi magyarság vasfüggőnyei) megtudjuk, „a jelentős részben helybéli magyarok adakozásából épült templom fennállásának negyvenedik évfordulóján Erich Seifner osztrák plébános egyszerűen kizárta az anyanyelvi misére igyekvő maroknyi közösséget az Osterkirche alsó épületéből – onnan, ahová évekként ez előtt száműzte őket, költségkímélésre és kis létszámukra hivatkozva. Hiába toporgott a bejáratnál a harminc felsőőri magyar, a sekrestyés megtagadta a kulcs átadását a plébános szigorú utasítására hivatkozva. Ezek után Seifner úr kijelentette: a továbbiakban elvárja hiveitől, hogy évente néhány alkalommal közös osztrák-magyar mise tartassék – amelyen olvasnak fel ugyan magyar nyelven is, ám a liturgia, döntően németül folyik. Ezek az alkalmak – milyen különös! – éppen a legnagyobb ünnepekre: karácsonyra, húsvéttra, pünkösdre és úrnapjára estek volna, amit a katolikus magyarok leplezetlen és erőszakos németesítésnek tekintettek, ezért eltökélten megtagadtak. Seifner úr erre ultimátumot adott: ha nem egyeznek bele a közös misébe húsvétiig, végleg bezárja az alsó imatermet a klubtermükkel együtt, s a magyarok mehetnek papjukkal egyetemben a szomszédos Alsóőrbe isten hírével, ha már minden áron, magyar nyelven kívánnak imádkozni.”

Az integrációt sajátosan értelmező osztrák plébános lépéséről a hívek panaszlevélben tájékoztatták Paul Iby kismartoni püspököt, a bezárt templom előtt, Keresztfalvi Péter alsóőri magyar plébánossal együtt várankozókról készült fénykép kíséretében. Ahogy Radics Éva, a tartományi rádió magyar adásának elmondta, Felsőőrött „amióta világ a világ”, volt magyar szentmise, a német nyelvűt, havi egy alkalommal, 1829-ben vezették be. Az impériumváltás óta tavaly novemberig minden vasárnap, mindkét nyelven szólhatott az Isten igéje. Szintén a mintegy harminc magyar tiltakozó szövívőjeként, a tanárnő a *News* című osztrák hetilap riportérének arra is rámutatott, hogy „másodrendű katolikusoknak érezzük magunkat. Mi nem akartuk ezt a vitát. Csak hitünket és kulturális örökségünket akarjuk megélni, és ehhez hozzátartozik, hogy magyarul ünnepeljük a misét.” A püspök máig nem válaszolt a levelükre, a magyar orgonistát immár nem fizeti az egyház, a hívek pedig továbbra is, a nem kis áldozattal felépült templom falain kívülre kényszerülnek. Sérelmükről, Csoóri Sándor közbenjárására, a Duna Televízió is hírt adott. A hívek egy része ügyvédhez fordult, másoknak már a kitartását kezdte ki a szélmalomharc. A szomszédos szombathelyi megyéspüspökhöz is fordultak panaszuk orvoslása érdekében. Dr. Veres András püspök tájékozódott a megfelelő fórumokon az elmergesedett állapotról, és a jószomszédi kapcsolatokra építve, találkozt is kezdeményezett kismartoni kollégájával az ügyben, amelynek időpontja még nem dőlt el. Más magyarországi egyházi személyiségek is erőfeszítéseket tettek osztrák irányban, egyelőre eredménytelenül. Mint arról a sajtó beszámolt, 2010-ben se húsvét vasárnap, se hétfőn nem

tartottak magyar misét Felsőőrött, igaz, a német szertartás után, a templom előtt spontán beszélgetésre kerülhetett sor a magyarok és a papok között.

Az elmúlt kilencven év történései következtében, az őshonos örvidéki magyarok döntő többsége előzékenyen és toleránsan alkalmazkodik a környezetéhez, többnyire önként igyekszik beolvadni. Somogyi Attila utalt rá, hogy bár van törvény az anyanyelvű iskola lehetőségéről, a gyakorlatban nem működik ilyen. Kétnyelvű és nyelvoktató iskolákban is, csupán a burgenlandi magyar gyermekek töredéke él, legalább a magyar nyelv valamiféle tanulásának a lehetőségével. Pedig a többségi osztrákok érdeklődése a határnyitás óta olyannyira megnőtt, hogy nem kis számban taníttatják a lányukat, fiaikat ugyanezen intézményekben, sőt a határ túloldalán is a mi édes anyanyelvünkre! E tudathasadásos helyzetbe hasít bele az osztrák oktatási kormányzat legújabb, barátságtalan lépése: a magyar érettségi végét jelentheti Burgenlandban, ha a jelenlegi tervezet szerint vezetik be az egységes gimnáziumi érettségi vizsgát az egész állam területén. A kötelezően választandó írásbeli tantárgyak között, e változtatban már nem szerepelnek az ott élő kisebbségek nyelvei...

A hitélet és az oktatásügy fenti gondoljai igazolják, hogy az elszakított magyar népcsoportok mind-egyikére hasonló nyomás nehezedik Trianon óta, legyen szó északról vagy délről, keletről, avagy nyugatról. *Reményik Sándor* 1925-ben, Erdélyben papírra vetett, *Templom és iskola* c. költeményének a sorai tolnak elém:

*Ti megbecsültök minden rendet,
Melyen a béke alapul.
De ne halljátok soha többé
Isten ígését magyarul?!
S gyermeketek az iskolában
Ne hallja szülője szavát?!
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

Ezen írás elsődleges célja az volt, hogy ráirányítsa a figyelmet egyfelől az Ausztriához csatolt őshonos nemzetrészünk köreiből zajló folyamatokra. Másfelől pedig fel szeretne mutatni a magyar kultúra azon fáklyavívői közül két szülőt és gyermekeiket, akik a közösség reménytelennek tűnő sorsával felveszik a küzdelmet, és egyetemes magyar mércével mérve is magas színvonalú példát állítanak a többiek elé, hogy szép és érdemes magyarnak megmaradni. Az anyaország pedig ugyanúgy figyeljen rájuk és a népcsoportjukra, mint a felvidéki, a kárpátaljai, az erdélyi és a délvidéki testvéreinkre!

Székeley András Bertalan

Múzeumfalú – Szalafői Pityerszer (Debreczeni-Droppán Béla felvétele)